

спостереженнями, в навігаційно-гідрографічній терміносистемі особливо широке застосування мають терміни-словосполучення.

Назви засобів навігаційного обладнання, що використовуються в морській навігації, є базовими в навігаційно-гідрографічній лексиці і належать до власне навігаційно-гідрографічних термінів. До ядра навігаційно-гідрографічної термінології, окрім назв ЗНО, зараховано слова на позначення морських навігаційних вогнів, морських навігаційних небезпек, морських навігаційних і метеорологічних попереджень та сигналів; морських навігаційних карт тощо. До периферії належать терміни на позначення картографічних приладів; процесів розроблення, складання та відтворення карти; масштабів і проекцій, у яких складаються навігаційні карти, тощо.

Отже, домінуючим типом семантичних відношень у тематичній групі назв

морських ЗНО є родо-видові відношення. До класифікаційних ознак лексичних груп на позначення ЗНО, що використовуються в морській навігації, належать: місце розташування, наявність джерела світла, колір випромінюваного світла, призначення, рівень механізації чи автоматизації, принцип дії, особливості будови чи конструкції, характер передавального сигналу, характер позначуваних перешкод і небезпек, спосіб огороження навігаційних небезпек.

Перспектива подальших розвідок полягає у вивченні словотвірних особливостей лексичних одиниць навігаційно-гідрографічної термінології, встановленні особливостей номінації сучасної української навігаційно-гідрографічної лексики.

Список використаних джерел

1. Багана Ж. Роль тематической классификации в терминологических исследованиях / Ж. Багана, Е. Н. Таранова // Вестник РУДН, серия “Лингвистика”, 2010, № 3. – С. 46 – 48.
2. Кодухов В. И. Лексико-семантические группы слов: Лекция / отв. ред. проф. Н. П. Гринкова. – Л.: Ленингр. гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена, 1955. – 28 с.
3. Критенко А. П. Тематичні групи слів і омонімія // Слов'янське мовознавство. – К.: Наук. думка, 1962. – Вип. 4. – С. 198 – 211.
4. Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології. – К.: Наук. думка, 1991. – 152 с.
5. Симоненко С. В. Навігаційно-гідрографічний словник (українсько-англійсько-російський). Довідковий посібник / [С. В. Симоненко, Д. Ю. Падакін, М. Ф. Голодов та ін.]. – К.: ДУ “Держгідрографія”, 2008. – 496 с.
6. Словник законодавчих термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.uu>

Summary. The article deals with the thematic group of the Ukrainian navigation and hydrographical vocabulary on denotation of the names of aids to marine navigation.

Keywords: term, navigation and hydrographical terminology, archiseme, thematic group, thematic subgroup, names of aids to navigation.

УДК 81'253+008

С.В. Кравець

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ВЗАЄМОВПЛИВУ КУЛЬТУРИ ТА МОВИ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена основним проблемам співвідношення мови і культури, а також окремим стратегіям перекладу “лінгвокультурем”.

Ключові слова: мова, культура, лінгвокультурологія, лінгвокультурема, переклад.

Питання співвідношення культури в найширшому розумінні цього слова й інформації, закладеної, збереженої й відображеної в словах як елементах мови, здавна цікавили не тільки лінгвістів, але й представників інших наук. Будь-які особливості життя певного народу і його країни (природні умови, географічне положення, хід історичного розвитку, характер соціального устрою, тенденція суспільної думки, науки, мистецтва) неодмінно знаходять висвітлення в мові цього народу. Тому можна стверджувати, що мова є відображенням культури певних націй, вона несе в собі національно-культурний код того чи іншого народу. У ньому зустрічаються слова, у

значенні яких може бути виділена особлива частина, що відбиває зв'язок мови й культури, і яка називається культурним компонентом семантики мовної одиниці.

У лінгвокультурології останнім часом активно розвиваються лінгвістичні дослідження, які розглядають мову як культурний код нації, а не засіб комунікації.

Якщо культурологія досліджує ставлення людини до природи, суспільства, історії, мистецтва та інших сфер її соціального та культурного життя, а мовознавство розглядає світогляд, який відображається і фіксується в мові у вигляді ментальних моделей мовної картини світу, то предметом лінгвокультурології є і мова, і культура та їх взаємодія. Це нова наука, яка виникла на стику лінгвістики та культурології і досліджувала культуру народу, яка закріпилася у мові, потребувала створення свого понятійного апарату і, перш за все, визначення предмету дослідження.

Одиницею лінгвокультурології є поняття “*лінгвокультурема*”, яке здебільшого збігається з поняттям “*реалія*”, загальноприйнятим у перекладознавстві.

Існують різні трактування “*реалії*”, проте більшість з них збігається в тому, що “*реалія*” – це назва, властива предметам матеріальної культури певного народу, що зумовлено історичними, політичними та іншими факторами.

Через вузькість такого поняття (коли цілий ряд культурно-специфічних понять, які трапляються перекладачеві під час перекладу, залишалися б поза увагою) вчені-перекладознавці були змушені ввести термін “*ситуативна реалія*” – відображення в тексті особливостей поведінки, звичаїв, звичок народу, який спілкується даною мовою. До “ситуативних реалій” І. С. Алексеева, перекладач, професор Інституту іноземних мов, директор Санкт-Петербурзької вищої школи перекладу, відносить ще мову жестів.

Проте і цього виявилось замало. Тому ще з'явився один термін – “інтертекстуалізм” (приховані цитати).

А термін “*лінгвокультурема*” включає в себе реалії всіх видів.

Інший термін, близький до “*лінгвокультуреми*” – “*культуронім*”, який використовується в міжкультурній комунікації.

Під “*культуронімом*” розуміють створення мовою позначення для всіх елементів земної цивілізації. В залежності від конкретної приналежності культуронімів до тієї чи іншої культури їх поділяють на такі групи:

- *поліоніми* - назви універсальних елементів земної цивілізації, які зустрічаються в багатьох культурах (річка, вчитель, армія);
- *ідіоніми* – специфічні елементи даної культури даною рідною мовою (козак, князь, дума, січ);
- *ксеноніми* – позначення елементів зовнішніх культур (наприклад слова Duma, Cossack – це ксеноніми в рамках англійської мови).

Найбільш близьким до “*лінгвокультуреми*” виявився термін “ідіонім”.

Таким чином до лінгвокультурем (одиниць, якими представлена культура) будемо відносити: предметні реалії; ситуативні реалії; безеквівалентну лексику (фонову лексику); інтертекстуалізми; еталони, стереотипи; символи, архетипи, міфологеми; фразеологію, параміологію; метафори, образи; стилістику; мовленнєву поведінку та етикет.

Кожне з перелічених явищ викликає багато труднощів для перекладу, оскільки всі вони відносяться до “неперекладного” в перекладі. Проте перекладачі не перестають намагатися донести культурно-значимий для одного народу зміст і таким чином здійснити свою гуманістичну місію.

Проблеми визначення поняття “*лінгвокультурема*” і загальної класифікації способів її перекладу піднімалися у працях вітчизняних (М. Бухтій “Культуруносна функція рідної мови та її реалізація засобами словотворення”, праці О. О. Потебні, В. І. Шаховського і т.д.) та зарубіжних (В. А. Маслова “Лінгвокультурологія”, В. В. Воробйов “Лінгвокультурологія: теорія та методи”, В. Гумбольдт “Про відмінність будови людських мов і її вплив на духовний розвиток людського роду”, Дж. Грінберг “Антропологічна лінгвістика”, З. Зальцман “Мова, культура і суспільство”, Ю. С. Степанов “Константи: Словник російської культури”) перекладознавців.

Проте, незважаючи на досить велику кількість робіт, присвячених цій дисципліні, багато ще в цьому напрямку залишилося недослідженого, нез'ясованого та суперечного.

Актуальність даної статті визначається перспективністю подальшого дослідження загальних і окремих перекладацьких стратегій, що застосовуються при перекладі “*лінгвокультурем*”, і всебічного вивчення характеру впливу культурно-мовної належності перекладача на його стратегію в процесі перекладу.

Проблема перекладу “*лінгвокультурем*” має не тільки теоретичне, але й велике практичне значення. Зростає обсяг класичних творів художньої літератури, перекладених на англійську та інші іноземні мови. З огляду на більшу цінність художніх класичних творів та їхніх перекладів

для світової культури, стає очевидним, що переклад слів і виразів, характерних для певної культури, історії, становить значний інтерес.

Проблеми двомовності, багатомовності та взаємовпливу мов давно привертають увагу мовознавців. Протягом всієї історії розвитку людського суспільства люди вступали у воєнні, економічні, політичні, наукові, культурні та інші відносини один з одним, долаючи різного роду бар'єри, і перш за все, мовні. Мовні бар'єри долаються за допомогою міжкультурної комунікації і перекладу, які постійно ускладнюються.

У сучасній лінгвістиці загальноприйнятим вважається факт присутності в культурі й мові кожного народу універсального (загальнолюдського) і національно-специфічного. Процес ефективної міжкультурної комунікації стає можливим завдяки присутності універсальних значень у різних мовах. У той самий час у будь-якій культурі є притаманні лише їй одній культурні значення, закріплені в мові, моральних нормах, переконаннях, особливостях поведінки тощо, які ускладнюють процес міжкультурного порозуміння і потребують всебічного лінгвокультурологічного дослідження [5, 44].

Із збільшенням інтересу до проблем міжкультурного спілкування виникає необхідність більш глибокого вивчення взаємозв'язку культури, ментальності, традицій, цінностей, бачення світу різних народів і з'являється ряд нових міждисциплінарних дослідницьких парадигм, таких як лінгвокраїнознавство, етнолінгвістика, лінгвокультурологія, та інші, які розглядають уже відомі явища мови з інших теоретичних позицій [5, 44].

Протягом тривалого часу феномен мови розглядався переважно як знаряддя комунікації і пізнання. Однак мова не тільки є засобом відображення реальності, але й інтерпретує її, створюючи особливу реальність для людини. Мова виступає з'єднуючим елементом між окремою людиною та ментальністю нації, до якої вона належить, причому завдяки мові можливо не тільки віднайти цей зв'язок на сучасному етапі, а й прослідкувати його розвиток у ході всієї історії нації та суспільства. Всі елементи народної культури знаходять відбиток у мові певного народу, яка є відмінною від інших саме через специфіку відображення в ній світу і людини в ньому [7, 57–70].

Отже, лінгвокультурологія – це наука, що виникла на перетині лінгвістики та культурології, і яка досліджує вияви культури народу, відображені та закріплені у мові. Лінгвокультурологія виділилась у самостійний мовознавчий напрям у 90-х роках минулого століття, сам же термін “лінгвокультурологія” пов'язується з працями фразеологічної школи В. М. Телії, Ю. С. Степанова, Н. Д. Арутюнової, В. В. Воробйова та ін. [4, 105].

Ця нова наука потребувала створення свого понятійного апарату і, перш за все, визначення предмету дослідження. Якщо культурологія досліджує ставлення людини щодо природи, суспільства, історії, мистецтва та інших сфер її соціального та культурного буття, а мовознавство розглядає світогляд, який відображається і фіксується в мові у вигляді ментальних моделей мовної картини світу, то предметом лінгвокультурології є і мова, і культура, і їх взаємодія.

Серед усіх дослідників найбільш детально предмети лінгвокультурології виділяє В. А. Маслова, наголошуючи, що їх кількість може зростати: безеквівалентна лексика і лагуни; міфологізовані мовні одиниці (закріплені в мові архетипи, повір'я, звичаї); пареміологічний фонд мови (прислів'я, приказки, загадки); фразеологічний фонд мови; еталони, стереотипи, символи; метафори і образи в мові; стилістичний склад мови; мовленнєва поведінка; галузь мовленнєвого етикету [6, 38].

Таке глибоке розуміння ключових аспектів лінгвокультури сприяє подоланню конфлікту культур, вороже ставлення до чужої культури.

Якщо мовний бар'єр завжди очевидний, то бар'єр культур експлікується тільки при зіткненні (або зіставленні) реалій рідної культури з чужими реаліями, відмінними від своїх: часом дивними, а здебільшого просто неприйнятними та шокуючими (звідси поняття “культурного шоку”) [3, 10].

У рамках власної культури створюється стереотипна ілюзія свого бачення світу, способу життя, менталітету і т.ін. Переважна більшість людей не усвідомлюють себе як продукт своєї культури навіть у тих рідких випадках, коли вони усвідомлюють, що поведінка представників інших культур регулюється тими соціокультурними нормами, які прийняті в їхньому соціумі. І лише за рамками своєї культури, тобто через контакт з іншим світоглядом, світовідчуттям, можна зрозуміти специфіку своєї суспільної свідомості, можна побачити розбіжності між культурами, які дуже часто призводять до конфлікту культур [3, 10].

Широким спектром конфліктних явищ цікавився М. Зіммель, описуючи конфлікти між етнічними групами, між різними поколіннями людей і культурами, між чоловіками і жінками. Культурний конфлікт, на думку М. Зіммеля, набагато небезпечніший і неприємніший, ніж суто мовний конфлікт. Небезпечний він ще й тому, що культурні помилки сприймаються набагато болючіше за помилки мовні, незважаючи на те, що перші не так уразливі, адже розбіжності між культурами у сучасному наукознавстві й досі не узагальнено й не зведено в певні канони правил (у сучасній лінгвокультурології цей науковий вакуум мають заповнити дослідження

різнокультурних 1) концептів; 2) етикетних форм спілкування; 3) обрядовій; 4) фразеологічних знаків, 5) метафоричних номінацій тощо).

Всі дослідження в цій галузі спрямовані на вивчення національно-специфічних особливостей однієї окремо взятої лінгвокультури, а ці дані мають велику цінність для міжкультурних досліджень, мета яких – зіставити і проаналізувати дві чи більше лінгвокультури. Кроскультурний аналіз є необхідним елементом формування міжкультурної компетенції, що включає мовну і комунікативну компетенцію, знання іншої культури [7, 57–70]. Незважаючи на значний інтерес до нового напрямку в мовознавстві та його проблематики, на велику кількість досліджень та широке використання терміну “лінгвокультурологія”, сьогодні ще не існує точного окреслення меж цієї дисципліни, її проблематики та методології. Іноді можна зустріти абсолютно довільне її розуміння: так, до лінгвокультурологічної категорії О. Ю. Артем’єва, наприклад, відносить мовну політику тощо. Все це підтверджує необхідність надалі робити дослідження в даному лінгвістичному напрямку – як теоретичних, так і емпіричних – з метою заповнення тих “білих плям”, що існують сьогодні в концепції новонародженої дисципліни.

Наш час дуже швидко змінюється. З’являються нові засоби комунікації, експерти ведуть переговори, міжнародні фірми співпрацюють у великих проектах, науковці зустрічаються на конференціях, щоб обмінятися результатами нових досліджень, і, відповідно, публікують отримані результати. Повсюди в найрізноманітніших ситуаціях зустрічаються носії різних мов, щоб обмінятися думками та поспілкуватись. Кожна людина належить до певної національної культури, яка має свої національні традиції, мову, історію, літературу. Тому такі економічні, культурні чи наукові контакти країн роблять дослідження, предметом якого є проблеми, пов’язані з міжкультурною комунікацією, актуальним [2, 182].

Розширення міжнародного співробітництва України з іншими державами світу робить по-новому важливою роль перекладу як особливого виду міжкультурного спілкування, виду мовного посередництва, метою якого є максимальне наближення двомовної комунікації до одномовної [2, 182].

Коли норми та правила, які регулюють розуміння між людьми різних груп, є невідомими і, відповідно, недостатньо виконуються, може з’явитися непорозуміння. На практиці перед перекладачем постає проблема, що робити з такими словами, які породжують це непорозуміння, в якому вигляді повинен перекладач їх зберігати для читачів (зменшувати, чи повністю їх усувати). На це питання не існує загальноприйнятої відповіді, тому що в більшості випадків перекладач має йти назустріч вимогам цільової аудиторії та ринку.

Розглянемо переклад із точки зору культурних контактів. Кожен текст існує в певному комунікативному контексті, й він закріплений за якоюсь культурою. Умови створення та отримання тексту в різних комунікативних спільнотах різняться; вони відрізняються та змінюються також і всередині однієї комунікативної спільноти. Чим сильніше відрізняються комунікативні контексти, тим важчим є завдання перекладача, який має подолати цю комунікативну різницю. У зв’язку з цим існують два методи перекладу:

- **Переклад-одомашнення** – заміщає елементи похідного тексту, які є специфічними культурними елементами культури оригіналу, елементами культури адресата; переклад асимілює текст оригіналу до контексту культури адресата.
- **Переклад-очуження** – намагається передати специфічні культурні елементи тексту оригіналу як такі. Найважчими є випадки, коли культурна різниця є настільки великою, що для читача перекладу необхідно спочатку створити передумови для розуміння, щоб зробити можливим адекватне сприйняття тексту. При такому способі перекладу комунікативний контекст культури адресата розширюється, і це може означати, що елементи чужої культури завдяки перенесенню знаходять нові мовностилістичні форми вираження в мові адресата: таким чином, переклад змінює чи оновлює граматичні та стилістичні норми мови адресата.

Першим це зробив швейцарський вчений Й. Я. Брайтінгер. Головним принципом його перекладацької теорії є те, що перекладач має дотримуватись “суворого закону, згідно з яким він ніколи не дозволить собі відступити від оригіналу ні стосовно думок, ні стосовно форми чи манери”. Він рішуче виступає проти того, щоб оригінал було змінено в перекладі через пропуски; оригінал не містить “зайвих”, тобто нефункціональних слів. Так звані іншомовні “*ідіоматизми*” – діалектні вирази – мають, на думку Брайтінгера, бути змодельовані й у перекладі. На думку іншого теоретика перекладу Ф. Шляєрмахера, переклад має, наскільки це можливо, рівнятися на мову оригіналу, цей перекладацький метод є методом очуження, і тільки за допомогою цього методу можна зробити правильний переклад. У ситуаціях міжкультурного контакту виникає велика кількість комунікативних проблем. Одних лінгвістичних знань не вистачить для того, щоб забезпечити безперешкодне та ефективне розуміння людей, що належать до іншої культури. Конфуцій сказав, що “люди зближуються завдяки їх спільній природі, а розділяють їх звички та звичаї”, і мови, додамо ми.

Світ, у якому виникла мова, соціальна реальність, у якій вона існує, та суспільство, яке користується нею для спілкування, є неповторними. Тісний зв'язок мови та культури, їх взаємодію і двосторонній вплив наочно продемонстрував С. Басснет у своєму порівнянні: “Мова – це серце в тілі культури, і саме їх взаємодія забезпечує продовження життєвої енергії. Так як і хірург під час операції на серці не може не звертати увагу на весь організм, так і перекладач ризикує, коли працює з текстом ізольовано від культури, що його породила”. Щоб сприйняти чужу культуру, необхідно володіти здатністю до абстрагування і бути в змозі змінювати перспективу. Перекладач абстрагується від власних відповідних культурі ставлень та уявлень про цінності, спостерігає чужу культуру в її неповторності й у порівнянні з власною та використовує спостереження і сприйняття в певній комунікативній ситуації у відповідності до цілі та культури. Тому перекладачу підходить не тільки роль мовного експерта, а він виступає також і як фахівець із міжкультурної комунікації. Вдалим є той переклад, який виконує функцію оригіналу в цільовій культурі.

В перекладознавстві часто вказують на тісний зв'язок між перекладом та культурою; В. Снелл-Хорнбі називає переклад міжкультурною подією, К. Фермеер – культурною трансформацією, і тому перекладач має володіти не тільки знаннями двох мов, а й двох культур; в сьогоденному перекладознавстві культуру розглядають як “загальні традиції, якими в суспільстві треба володіти” і як “соціальний фон тексту”.

Іншим керувалася Р. Штольце, коли вона розділила культурну специфіку як культурне неузгодження на три групи:

- **Реальне неузгодження:** культурна специфіка тексту оригіналу є невідомою в цільовій культурі.
- **Формальне неузгодження:** культурна специфіка тексту оригіналу існує в цільовій культурі, хоча в іншому мовному втіленні.
- **Семантичне неузгодження:** культурно специфічна конотація слів, які в перекладі могли б викликати інші чи, навіть, небажані асоціації.

При реальному неузгодженні між культурами можна залишати позначення предмета, яке було надане в оригіналі, в перекладі надається пояснення; при формальному неузгодженні використовується заміна на поняття з цільової культури, коли там існує організація зі схожою функцією. Перекладачу – як експерту – належить в цій транскультурній комунікації подвійна роль, оскільки він, з одного боку, як перший реципієнт, має інтерпретувати вихідне послання в його оригінальному дискурсі, а з другого боку, як вторинний відправник послання за умов вторинної ситуації дискурсу, має його повторно вербалізувати в цільовій мові. При семантичному неузгодженні йдеться про різні, з точки зору культурної специфіки, які при дослівному перекладі викликають обурливі асоціації й тому вимагають переформулювання. У сфері формального неузгодження йдеться переважно про переклад власних імен. П. Ньюмарк розрізняє власні назви та культурні терміни; всі автори підкреслюють, що однієї мовної компетенції не досить, необхідна також велика кількість фактичних та енциклопедичних знань. Обов'язковою передумовою компетентності перекладача є його введення в обидві культури; він має прагнути до подвійної культурної приналежності. Спочатку перекладач наближується до тексту оригіналу, розуміє та обробляє його, щоб потім його наблизити до групи реципієнтів мовою перекладу. Особливо культурно специфічними є ідіоми та метафори, які не можуть бути перекладені чи замінені на основі лінгвістичних елементів чи схожого образу, які містяться у вислові, а мають розумітися відповідно до функції певної ідіоми. Вислів оригіналу замінюється перекладачем фразою мовою перекладу, яка в цільовій культурі виконує таку ж функцію.

Для успішної роботи перекладача необхідною передумовою є чутливість до інтересів власної та до суті та змісту цільової культури. Його загальна мовна компетенція включає мовнопрактичні здібності в лексиці, синтаксисі та прагматиці в рідній і в іноземній мовах. Крім того, перекладач має враховувати комунікативний стиль представників різних культур.

Отже, проаналізувавши найбільш важливі положення лінгвістики та лінгвокультурології для проведення лінгвокультурологічного співставлення англійської та української мов, можна зробити висновки, що еквівалентність чи адекватність перекладу має на увазі збереження всіх видів інформації, в тому числі змістової, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної, що міститься в тексті оригіналу; основними критеріями оцінки перекладу можна вважати передачу смислової інформації і збереження національного та історичного колориту тексту оригіналу; незважаючи на суттєві формальні розбіжності між мовами, всі тексти перекладні.

Незважаючи на значний інтерес до нового напрямку в мовознавстві та його проблематики, на велику кількість досліджень та широке використання терміну “лінгвокультурологія”, сьогодні ще не існує точного окреслення меж цієї дисципліни, її проблематики та методології. Це підтверджує необхідність надалі робити дослідження в даному лінгвістичному напрямку – як

теоретичних, так і емпіричних – з метою заповнення тих “білих плям”, що існують сьогодні в концепції новонародженої дисципліни.

Список використаних джерел

1. Ганічева Т. В. Соціокультурний компонент перекладацької компетенції / Т. В. Ганічева // Вісник СумДУ. – Серія: Філологічні науки. – 2005. – №5(77). – С. 10–15.
2. Кардашова Н. Лінгвокультурні, соціокультурні та міжкультурні проблеми перекладу / Н. Кардашова // Наукові записки. – Випуск 89 (1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 182–185.
3. Корольова А. В. Іншомовний світ крізь призму рідної культури / А. В. Корольова // Науковий часопис. – Випуск 1. – Серія № 9: Сучасні тенденції розвитку мов. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 10–13.
4. Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система / О. Левченко // Вісник Нац. ун-ту “Львів. політ.” – 2003. – № 490 – С. 105–113.
5. Марціяш М. Особливості лінгвокультурологічної інтерференції в ситуаціях міжкультурної комунікації / М. Марціяш // Наукові записки. – Випуск 89 (2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 44–47.
6. Маслова В. Лінгвокультурологія. / В. Маслова. – Москва: Академія, 2001. – С. 37–47.
7. Чубенко К. В. Лінгвокультурологія з погляду історіографії / К. В. Чубенко // Новітня філологія: Журнал. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – № 4 (24). – С. 57–70.
8. Nida E. A. Language and culture – context in translating / Nida E. A. – Shanghai: Foreign Language Education Press, 2001. – 125 p.

Summary. The article is dedicated to the main problems of relation between language and culture and to some strategies of translation of linguoculturemes.

Key words: language, culture, linguoculturology, linguocultureme, translation.

УДК 821.111 – 3 + 821.161.2 – 3] 091

А.А. Крук

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУ ДОЛІ У ТВОРЧОСТІ Т. ГАРДІ ТА І. ФРАНКА

У статті на матеріалі романів “Далеко від шаленої юрби” Т. Гарді та “Перехресні стежки” І. Франка проведено типологічні паралелі у змісті творів, проаналізовано тропіку, символіку, сюжетні колізії, які сукупно є засобом вираження авторських інтенцій щодо інтерпретації концепту долі.

Ключові слова: концепт долі, фатум, трагедія, конфлікт, ідилічні картини, реалізм, ідейний зміст.

Кінець ХХ ст. характеризується появою нового гуманітарно-наукового напрямку – концептуально-культурологічного, що розглядає певне слово чи поняття у широкому спектрі та вивчає його “на рубежі цілого ряду гуманітарних галузей знання – лінгвістики, літературознавства, логіки, філософії, мистецтвознавства й культурології” [8, 8]. Сучасні літературознавці прагнуть осмислити основні категорії людського буття, а також “пізнати їхню природу, властиві їм трансформації смислів, той образний світ, що захований у них, а по тому – й трансцендентний, метафоричний сенс існування загальнолюдських орієнтирів” [6, 4], тобто концептів.

Аналіз художньої концептуальності передбачає заглиблення у філософсько-духовний зміст певного поняття у творах письменників-реалістів кінця ХІХ – початку ХХ ст. Тому в запропонованій розвідці ми спробуємо розглянути питання концептуального наповнення поняття долі, що є визначальним в українській і зарубіжній літературах.

Будучи одним із центральних і найбільш вживаних в українській та англійській прозі епохи реалізму, концепт долі експлікує пасивне й активне ставлення до людського життя. Реалістичні твори осмислюють долю як майбутнє, якого не можна уникнути, тобто домінує традиція підкореності фактичній долі, прийняття її як такої. Саме в цьому виявляє себе пасивне ставлення окремих людей до життя. Активне ставлення експліковане у прагненні позбутися лихої долі,